

ИЗВЈЕШТАЈ

о раду Историјског института СР Црне Горе у 1963. години

Раду Института у прошлој години одвијао се према утврђеном плану рада за 1963. годину.

Савјет Института одржао је три сједнице — једну почетком фебруара, другу крајем марта, а трећу крајем октобра.

На првој сједници, која је одржана 5. фебруара, донесен је план рада и план издавачке дјелатности Института за 1963. годину, извршена реизборност асистента Н. Ражнатовића, донесена одлука да се распише конкурс за директора Института и одређен хонорар за књигу „Народноослободилачка борба у Црној Гори 1941—1945. Хронологија догађаја“. На другој сједници Савјета, од 26. III 1963. године, усвојен је завршни рачун за 1962. годину, донесен финансијски план за 1963. и извршен избор директора Института. На трећој сједници, од 29. X 1963. год., усвојен је Правилник о средствима и расподјели личног дохотка, поднесен извјештај о остварењу плана у 1963. години, донесен план рада за 1964. и нацрт финансијског плана за 1964. годину.

Савјет института је са успјехом пратио и рјешавао цјелокупну проблематику Института и као орган управљања испунио очекивања.

Састанци радног колектива, односно радне заједнице Института

Радни колектив, односно радна заједница Института, одржала је један састанак (18. X 1963), на којем је продикутован и предложен нацрт правилника о средствима и расподели личног дохотка, предложен план рада за 1964. годину, разматрана могућност повећања личног дохотка службеницима Института за предвиђених 60%, одлучено да се траже од надлежних магацинских просторије како би се магацин преселио са Цетиња и др.

Годишња скупштина Института 5. фебруара 1963. године одржана је годишња скупштина Института на којој је прочитан и усвојен предлог извјештаја о раду Института у 1962. год., предлог плана рада за 1963. и предлог плана издавачке дјелатности у 1963. години. На скупштини је свестрано разматран рад Института и материјални и друштво услови радника у Институту и закључено је да се поведе рачуна да се услови рада побољшају како би се спријечио одлазак кадрова из Института.

Кадрови

На крају 1963. године у Институту је радило 16 службеника, тј. два мање него у прошлој години. Девет их је радило у научно-истраживачким одјељењима (од чега 6 асистената), 2 у Архиву, 1 у Библиотеци и 4 у Секретаријату. Осим тога, курирске послове у Институту и магационера на Цетињу обављала су два хонорарна службеника. Пошто се секретар Института дуже времена налази на боловању, то је за ту дужност хонорарно ангажован један службеник.

У току године Институт су напустила два службеника, углавном због неријешеног станбеног питања.

Неки од проблема који су истицани у извјештајима за прошлу и раишје године и даље су остали неријешени. Ту се у првом реду ради о становама. Откако се Институт преселио из Цетиња прије готово 5 година (март 1959), добио је свега 2 стана и једну гарсоњеру, што не може ни издалека да задовољи потребе Института. Због неријешеног станбеног питања, два службеника су, након 4 године проведене у Институту, напустила установу. У оба случаја се ради о млађим друговима, који су на раду у Институту савладали основну вјештину научног рада, па је велика штета да кадрови који су тек овладали о-

основном вјештином научног рада напуштају Институт. Ни у једној се установи то не одражава тако негативно као у научној, јер је потребно неколико година да се кадрови оспособе за самостални научни рад. Да би се ријешило стамбено питање за постојеће особље установе и за два службеника који би требало да дођу у установу, Институту би било потребно 8 станова, од којих 5 за научно-стручно особље. Материјални положај кадрова у Институту био је до 1. априла испод нивоа службеника у другим установама. Да би се то стање поправило, службеницима су повећане положајне плате у распону који је одредио Савјет Института у складу са Упутством о одређивању положајних плата у установама са самосталним финансирањем. Крајем године лична примања су повећана за 6% које је било предвиђено савезним и републичким прописима. Од 1. јануара прелази се на награђивање по Правилнику о расподјели личног дохотка.

Просторије

Приликом пресељивања са Цетиња Институт је добио најосновније просторије само за канцеларије и библиотеку. Магацин са издањима Института остао је на Цетињу, гдје се и данас налази. Поред тога што је Институт изложен трошковима плаћања магационера и клирије за просторије, на овај начин је веома отежана експедиција издања Института. Поред тога што су му неопходне магацинске просторије, Институту су потребне просторије и за један дио Библиотеке и Архива за раднички покрет, јер се данас велики број књига и један дио Архива налази смјештен у ходнику Института. Овакви смјештајни услови не само што отежавају евиденцију и прегледност пословања, него су кључе, нарочито оне у Цетињу, изложене пропадању и нијесу обезбјеђене. Са оваквим стањем и потребама за просторијама два пута је упознат секретаријат Извршног вијећа СР Црне Горе, који

је обећао да ће у границама могућности ријешити то питање.

Научноистраживачки рад

У току прошле године научно-истраживачки рад одвијао се у складу са планом рада Института. План рада био је предмет дискусије на састанцима научно-стручног колектива и сједницама Савјета. Може се констатовати да је план рада углавном остварен. Остварење плана рада по одјељенима изгледа овако:

I Одјељење. — Основна тема на којој је ово одјељење радило јесте — Однос Црне Горе и Србије 1860—1914. На овој теми су радила три аутора: Радоман Јовановић је радио период 1860—1878. Рад се налази у завршној фази. Новак Ражнатовић је радио период 1878—1903. Ражнатовић је извршио сва потребна истраживања за свој период и отпочео са писањем студије. Новица Ракочевић је обрађивао период 1903—1914. Ракочевић је завршио већи дио истраживања. Поред тога, Ракочевић је завршио студију о окупацији Црне Горе 1915—1918 (на основу извора у нашој земљи) и завршио архивска истраживања у нашој земљи за тему: Односи Црне Горе и Аустрије 1903—1914. Душан Вучковић је завршио студију „Капиталистичко искорисћавање шума у Црној Гори“ и вршио истраживања за тему „Дрвна индустрија у Црној Гори до 1941. године“. Дјимо Вујовић је довршавао истраживања за тему: Француско-црногорски односи 1860—1915. године.

Осим већих радова, сарадници овог одјељења су објавили или припремили за штампу и поједине чланке, расправе ситније прилоге и приказе. Дјимо Вујо-„Црногорско-турски погранични проблеми и Пламенчева мисија у Цариграду 1866. године“ (ИЗ, 2 1963. г.), „Спор Црне Горе и Турске око прогтеривања црногорског агента из Скадра 1872“ (ИЗ, 4, 1963) и два краћа прилога: „Молба Доњих Васојевића 1860. да се припоје Црној Гори“ (ИЗ, 2, 1963). и састанак књаза Николе и Исмаил-паше 4. маја 1867. г. (ИЗ

4, 1963). Новак Рајналовић је објавио чланак — расправу „Извршење одлука Берлинског конгреса о предаји Подгорнице Црној Гори, (ИЗ, 2, 1963). Радоман Јовановић је објавио чланке: „Слав Црне Горе према анексији Босне и Херцеговине“ (ИЗ, бр. 1, 1963). и „Црногорско-турски погранични односи и бој у Липову 1872. године“ (ИЗ, бр. 4, 1963), прилог „Покршај Аустро-Угарске да добије концесију за изградњу жељезнице у црногорском приморју, (ИЗ, бр. 2, 1963) и приказ на књигу Ђока Пејовића „Исељавање Црногораца у XIX вијеку“ (ИЗ, бр. 2, 1963) и обрадио је за књигу о учешћу жена у Црној Гори у револуционарном покрету подглавље о положају и улози жене у Црној Гори до 1918. године.

Сарадници I одјелења су у циљу остваривања поменутих резултата провели на научноистраживачком раду извјестан период у појединим мјестима, и то: Димо Вујковић у Београду, Цетињу и Паризу (боравио је 2 мјесеца), Новак Рајналовић у Београду (око 4 мјесеца) и Цетињу и Душан Вучковић у Београду. Новица Ракочевић је провео на научноистраживачком раду два мјесеца у Београду, извјестно вријеме на Цетињу, а од 1. X 1963. налази се у Бечу као стипендиста. За три мјесеца боравка у Бечу Ракочевић је из Државног архива, фонд гувернерства у оккупираној Црној Гори, одабрао 197 докумената са око 900 страна и дао да се микрофилмују, а исписао је 93 документа, која се микрофилмована не би могла прочитати. Из ратног архива користио је и исписао 42 документа. Ракочевић је такође прегледао литературу и збирке извора објављене у Бечу, из којих је исписао документа која се односе на Црну Гору за период 28. јун — 6. август 1914. године. Из ових збирки је исписао 77 докумената која у објављеним радовима нијесу коришћена.

II одјелење. — Сарадници овог одјелења су почетком године радили на припреми за штампу рукописа „Народноослободилачка борба у Црној Гори 1941—

1945. Хронологија догађаја“, који је почетком фебруара дефинитивно стигао са рецензије (догуњавали текст на основу примједба рецензента, извршили посљедња редиковања и израдили регистре).

Рад одјелења се одвијао у складу с планом рада. Јован Бојовић је радио на теми „Омладински покрет у Црној Гори 1918—1941“ и завршио један дио истраживања. Ђуро Вујковић је радио тему „Ловћеноки НОП одред и његово подручје у НОБ-у 1941—1945“ и са истраживањима се налази у завршној фази. Радоје Пајовић је радио тему „Четнички и федералистички покрет у Црној Гори 1941—1945“ и завршио већи дио истраживања. Љубо Анђелић је радио тему „НОП одред „Радомир Митровић“.

Поред тога, сарадници овог одјелења радили су и на другим остварењима. Тако је Јован Бојовић написао краћи прилог „Партизански губици на Пљевљима 1 децембра 1941. године“ (ИЗ бр. 4, 1963) и четири приказа на књиге: Милосава Макимовић „У вртлогу мука“ (објављен у ИЗ), „I пролетерска“ (објављен у ИЗ), „НОБ у Црној Гори 1941—1945. Хронологија догађаја“ (предат ЈИЧ-у) и „ЗАВНО Црне Горе и Воке. Збирка докумената“ (предато Историјском прегледу); Ђуро Вујковић је написао прилог „О једном покушају уништавања четничког упоришта у Загачу у прољеће 1944. године (ИЗ, бр. 4, 1963); Радоје Пајовић је завршио са истраживањима за тему „О дјелатности Радничко-селацке партије (странке радног народа) у Црној Гори“ и написао приказ на књигу Јанка Лопчића „Ратни дневник 1941—1945“. Осим поменутог рада, сарадници овог одјелења су радили на публикацији о учешћу жена Црне Горе у револуционарном покрету 1918—1945., Јован Бојовић обрађује период 1918—1933, Зоран Лакић 1933—1941, Љубо Анђелић 1941—1943. и Радоје Пајовић 1943—1945. Овај рад се налази у завршној фази.

У циљу остварења плана рада сарадници одјелења су провели извјестан период времена на на-

учноистраживачком раду у другим мјестима: Јован Бојовић у Београду (70 дана) и Цетињу (6 дана), Буро Вујовић у Београду (2 мјесеца) Радоје Пајовић у Сарајеву (4 дана), Београду (20 дана) и Загребу (3 дана), Љубо Анђелић у Лијевој Ријеци и Краљским Барама (4 дана) и Београду (20 дана).

Чланови института

Осим сарадника запослених у Институту, спољни сарадници у првом реду чланови Института, допринијели су остваривању плана рада ове установе на изучавању историје Црне Горе. Чланови Института су објавили по више прилога у разним публикацијама. Радили су и на прикупљању грађе за радове из области политичке, привредне и културне историје. Тако је Ристо Ковијанић завршио и предао у штампу рад „Помени црногорских племена у которским споменицима (XIV—XVI в)“, а Зоран Лакић је приредио за штампу збирку докумената о ЗАВНО-у Црне Горе и Боке. Остали радови су у току и треба да се заврше до краја 1964. године: Славко Мијушковић, „Которска морнарица“, Боко Пејовић, „Просвјетни и културни развитак Црне Горе 1852—1916“, Зоран Лакић, „Развитак народне власти у Црној Гори 1941—1945“, Нилко С. Мартиновић, „Продирање италијанског капитала у Црну Гору“, Петар Д. Шеровић, „Насеља сјеверног дијела Боке Которске крајем XVII и почетком XVIII вијека“ и Јован Ивовић, „Никшић и његова област“. Осим тога, неки чланови Института су активно радили у раду Савјета Института.

Спољна сарадња

Остваривана је у току године са низом установа у Републици и ван ње. Нарочито је била плодна сарадња са Институтом за историју радничког покрета у Београду и са Редакцијом за историју Црне Горе. Институт је настојао да своје научноистраживачке планове и издавачку дјелатност усмјери у правцу који најбоље одговара потребама за писање

вишетомене историје СКЈ и вишетомене историје Црне Горе.

Изавачка дјелатност

Изашла су четири броја „Историјских записи“, у посебним свескама. Часопис излази редовно, што представља ријеткост за историјске часописе у нашој земљи. Тираж часописа је 1.200 примјерака, а цијена у претплати је 1.000 динара.

Као посебна издања у овој години изашле су ове књиге: „Народнослободилачка борба у Црној Гори 1941—1945. Хронологија догађаја“, са тиражом од 1.500 примјерака (аутори: Зоран Лакић, Радоје Пајовић и Гојко Вукмановић), „ЗАВНО Црне Горе и Боке. Збирка докумената“, такође у 1.500 примјерака (за штампу приредио Зоран Лакић), рад др Николе Шкерковића „Црна Гора за вријеме I свјетског рата“ у 1.000 примјерака, а ускоро треба да изађе из Штампе књига Риста Ковијанића „Помени црногорских племена у которским споменицима“ у тиражу од 1.000 примјерака.

III одјељење

Архив

У току 1963. године у Архиву су радила два службеника: руководилац Архива — професор историје и архивски помоћник.

Службеници Архива су у току године средили и завели у помоћне књиге око 600 докумената, од чега 150 фотокопија и оригинала који се односе на предратни и ратни период, а око 450 сјећања преживјелих учесника о напредном радничком покрету и НОР која је архив добио од редакције за књигу: „Учеснице жена Црне Горе у напредном покрету“. Поред тога, сређена је траја ЦК НО, око 50 фасцикли, за период од 1945. до 1952. године, која је преузета прошле године. Такође је сређена једна фасцикла грађе из архива листа „Пакао или комунизам у Црној Гори“, која је примљена од Државног архива на Цетињу. Сређено је и 67 боршура пропагандног материјала и неколико десетина листова из периода рата који су примљени са грађом ЦК Народне омладине.

Архив за историју радничког покрета сада располаже са око 12.650 евидентираних и сређених архивских јединица, 115 разних листова, 67 брошура и са око 50 фасцикли последијератне грађе ЦК Народне омладине.

Грађу из архива користио је, у току године, поред научних радника из Института, више другова из Титограда, нарочито поводом разних прослава, и 7 научних радника из Београда и Загреба, који су на раду у нашем Архиву проводили просјечно од 3 до 7 дана.

За потребе научних установа из Архива је у току године снимљено и фотокопирано неколико стотина докумената, а за потребе нашег Архива фотокопирано је и микрофилмовано више десетина докумената из Београда и Загреба.

У књизи „ЗАВНО Црне Горе и Босне“ објављено је из овог Архива десетина докумената о раду ЗАВНО-а и народне власти у Црној Гори.

Архив је у току године остварио сарадњу са Архивом Института за изучавање радничког покрета из Београда и Заводом за изучавање радничког покрета Србије. Вођени су разговори у вези са размјеном грађе са овим архивима и постоји нада да ће се у томе успјети.

У циљу упознавања са преласком на нови начин сређивања грађе радничког покрета руководиоца Архива је крајем године провео десетак дана у одговарајућим архивима у Београду.

У току године Архив је покушао да преузме грађу републичких друштвено-политичких организација и настојао да се она боље смјести и заштити, али због недостатка просторија у томе није постигао никакав успјех. Такође је покушао да преузме грађу о суђењу црногорским квислинзима из Обласног војног суда у Сарајеву, али до сада није постигнута сагласност.

Архив је више пажње поклониле прикупљању сјећања од преживјелих учесника рата и револуције па је за то ангажована књижевница Вера Обреновић—Делибашић

Прикупљена су сјећања од око 70 људи на неколико хиљада куцаних страница. Пошто читав материјал није откудан и сређен, то ова грађа није још преузета од стране Архива.

Руководилац Архива морао је у току године више пажње да посвети и стручном усавршавању, пошто се раније није бавио проблемима архивистике, па су резултати рада Архива тиме донекле били умањени.

Библиотека

У библиотеци ради свега један службеник — књижевничар III врсте, а шеф Библиотеке је крајем прошле године напустио установу. У овој години Библиотека је приновљена са 578 књига. Осим тога, Библиотека добија 50 часописа и 10 листова. Часописе углавном добија на бази замјене за „Историјске записе“, а листови се добијају претплатом. Библиотека добија све часописе и листове који излазе у Републици. Током године радило се на обради избућног каталога. Обрађено је 8.500 књига.

Архивска грађа која се односи на историју црногорску историју чува се у Библиотеци. У току прошле године није принављана.

Секретаријат

У секретаријату постоје ова радна мјеста: секретар, рачуновођа, руководиоца имовине, дактилограф и помоћни службеник.

Пошто се секретар Института налази на боловању од 18. јануара, то је ово мјесто било упражњено до 15. октобра када је попуњено једним хонорарним службеником. Одсуство секретара имало је за посљедицу неблагоприятно обављање административних послова.

Благовремено је донијет завршни рачун Института за 1962. годину, који је Савјет Инстута усвојио 26. марта т. г. Такође је правремено донијет финансијски план за 1963. годину у износу од 25,500.000 динара и извршено инвентарисање цјелокупне имовине

Института.

Због одсутности секретара персонална служба одвијала се са извјесним закашњењем, а тако исто и доношење разних рјешења из радног односа. Сви радници Института користили су годишњи одмор у 1963. години према плану за његово коришћење.

С обзиром на повећање издавачке дјелатности, за комерцијалну службу Института не би се могло рећи да је постигла жељени ефекат иако ће у овој години остварити планирани приход.

На овогодишњем Сајму књига у Београду Институт је учествовао са 11 својих нових издања. Поред пропагандног ефекта који смо постигли, финансијски ефекат овог излагања је 21 закључница на износ од 155.385 динара.

Часопис „Историјски записи“

има 682 претплатника, од којих 89 примјерака иде у замјену за друга издања а 20 примјерака се шаље бесплатно члановима и сарадницима Института.

Финансијски план Института је потпуно извршен. Одобрена финансијска средства омогућила су нормалан и несметан рад Института у 1963. години. Планирани приход Института у износу од 1,050.000 динара биће реализован у износу око 1,000.000 динара. Остали дио средстава за покриће расхода добија се од Извршног вијећа СР Црне Горе као дотација.

Сада се Секретаријат налази пред израдом завршног рачуна, финансијског плана и Сталута, који треба да замјени Правила о организацији и раду Историјског института.